

«Հ հետսական. «Ադրբեջանի հետ մեր սահմանային վերջին բախումների մասին»

Հայաստանի միջազգայնորեն ճանաչված սահմանի վրա Ադրբեջանի և Հայաստանի զինված ուժերի ներգրավվածությամբ վերջին սահմանային բախումները ցույց են տալիս, որ հիբրիդային պատերազմի սխալ հաշվարկները կարող են հանգեցնել քաղաքական և ռազմական լուրջ հետևանքների: Վերջին շաբաթների ընթացքում ականատես եղանք Հայաստանի հարևան Ադրբեջանի կողմից ագրեսիայի մեծ աճի: Հուլիսի 12-ին ադրբեջանական ուժերը անսպասելի հարձակվեցին հյուսիսային հատվածում գտնվող Տավուշի մարզի հայկական դիրքերի վրա: Ագրեսիայի հետևանքով մահերի թվի աճին զուգահեռ, Ադրբեջանի կառավարությունը խրախուսեց հակահայկական ատելությունը և նույնիսկ սպառնաց հրթիռակոծել Հայաստանի ատոմակայանը: Այդ սպառնալիքը միջազգային իրավունքի ու մարդասիրական չափորոշիչների խախտում է, որը հիշեցնում է 20-րդ դարի սկզբի կոտորածները: ԵԱՀԿ հովանու ներքո ԱՄՆ, Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի կողմից առաջնորդվող միջազգային հանրության որոշիչ գործողությունները կարող են հստակ տարբերակման հանգեցնել՝ կամ վերադառնալ լարված ռազմական գործողությունների, ներառյալ լայնածավալ պատերազմ կամ հակառակը՝ էսկալացիայի թուլացման: Այս առումով արժե անդրադառնալ հակամարտության վերջին լարվածությանը:

Հուլիսյան ռազմական ընդհարումները, ներառյալ հատուկ նշանակության գործողությունները, հրետանային մարտերը, անօդաչու սարքերի օգտագործումը և կիբերպատերազմը Հայաստանի և Լեռնային Ղարաբաղի դեմ Ադրբեջանի կողմից նախաձեռնված ավելի մեծ հիբրիդային պատերազմի մաս են կազմել: Ռազմավարությունը մանրակրկիտ նախագծվել է Ադրբեջանի կողմից 2011թ Լեռնային Ղարաբաղին վերաբերող կազանյան փաստաթուղթը մերժելուց ի վեր: Այդ փաստաթուղթը խաղաղության առաջարկը էր, որ ամենաբարձր մակարդակով ներկայացրել էին ԱՄՆ, Ֆրանսիան ու Ռուսաստանը ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահների միջոցով: Այդ ժամանակից ի վեր Ադրբեջանի կողմից վարվող հիբրիդային պատերազմը ստացել է էլ ավելի ինտենսիվ բնույթ:

Մինչ վերջերս, հրադադարի խախտման գագաթնակետը 2016 թվականի ապրիլն էր, երբ ադրբեջանական զինուժը նախաձեռնեց լայնածավալ հարձակում՝ նպատակ ունենալով նվաճել Լեռնային Ղարաբաղը: Այդ ժամանակ բանակցությունները հաջողությամբ չպսակվեցին, քանի որ Ադրբեջանը որդեգրեց առավելապաշտական դիրքորոշում, որը պահանջում էր միակողմանի զիջումներ հայկական կողմից: Ակնհայտ է, որ այդ «հարկադրանքի դիվանագիտությունը» չաշխատեց: Ադրբեջանական նախադրյալները բռնապետությունը ստիպված էր բացատրել այդ ծախսերը իր սեփական ժողովրդին, ինչը հեշտ չէր: Այդպիսով, Բաքվի դեկլարությունը ուշադրությունը շեղելու համար դիմեց վտանգավոր քայլերի՝ առավել ակնհայտ ռազմական սադրանքների և ավելի ռազմատենչ հռետորաբանություն Հայաստանի հանդեպ:

Մինչդեռ հուլիսյան հարձակումները հաջողությամբ հետ են մղվել առ այսօր, սակայն Ադրբեջանը շարունակում է իրականացնել խախտումներ: Շաբաթվա սկզբին, ադրբեջանցի դիպուկահարի կողմից սպանվել է հայ զինվոր և ադրբեջանական զինուժը սկսել է լայնածավալ ռազմական վարժանքներ Հայաստանի և Լեռնային Ղարաբաղի սահմաններին: Միևնույն ժամանակ, Թուրքիան սպառնում է «պատժել» Հայաստանին:

Այս զարգացումները ցույց են տալիս, որ վերջին հրադադարը դեռ չափազանց փխրուն է: Տարիներ շարունակ բռնապետական կառավարման հետևանքով զայրացած և հակահայկական քարոզչությամբ ըմբակոծվող բնակչությանն առերեսվելով, ադրբեջանական կառավարությունը դեռ գայթակղված է էլ ավելի լայնածավալ ռազմական

բախումներ նախաձեռնելով: Թուրք ղեկավարների հրահրող հայտարարությունները խախտել են տարածաշրջանի արդեն իսկ փխրուն խաղաղությունը: Նրանք ոչ միայն շարունակում են համառորեն ընդդիմանալ Հայոց ցեղասպանության ճանաչմանը, այլև սպառնում են շարունակել այդ հանցագործության ժառանգությունը՝ ոգևորելով Ադրբեջանի ազրեսիան:

Որո՞նք են այն քայլերը, որ միջազգային հանրությունը կարող է ձեռնարկել այժմ տարածաշրջանում վտանգավոր ռիսկերը կանխելու համար: Հայ-ադրբեջանական սահմանի և Լեռնային Ղարաբաղի ու Ադրբեջանի շփման գծի երկայնքով վստահություն և անվտանգություն ապահովող գործունե ձեխանիզմները կարող են կանխարգելել առանձին խախտման դեպքերի վերահսկողությունից դուրս գալը: Բոլորի շահերից է բխում նվազագույնի հասցնել պատերազմի հավանականությունը, որը կարող է բռնկվել սխալների արդյունքում: Միջազգային հանրությունը պետք է աջակցի միջնորդների գործունեությանը և ճնշում գործադրի ավելի վերահսկելի վստահության մեխանիզմների, ներառյալ՝ հետաքննության մեխանիզմների ներդրման համար, որոնք կօգնեն պահպանել հրադադարը: Հայաստանը, որն ընդամենը երկու տարի առաջ է ունեցել խաղաղ, ժողովրդավարական հեղափոխություն, կշարունակի գործել բարի կամքով և զուսպ, մինչդեռ իրեն վերապահում է իրավունք պաշտպանել իր սահմանները և ապահովել իր բնակչության համար խաղաղություն ու կայունություն: Ադրբեջանը պետք է անցնի այդ ճանապարհի իր հատվածը, չպետք է փորձարկի Հայաստանի վճռականությունը: Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը Հայաստանի առաջին ղեկավարն էր, ով հայտարարեց, որ հակամարտության ցանկացած կարգավորում պետք է ընդունելի լինի ինչպես Հայաստանի ու Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդների, այնպես էլ Ադրբեջանի ժողովրդի համար:

Փոխադարձության դուռը դեռ բաց է և խաղաղությունն առավել նախընտրելի է պատերազմից, հատկապես այնպիսի պատերազմից, որը հիմնված է վտանգավոր ու սխալ հաշվարկների ու թյուրընկալումների վրա: